

Плахотнікова П. О.

Туришева О. О.

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ТЕНДЕНЦІЇ ДО РЕДУКЦІЇ РОДОВОГО ВІДМІНКА В НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Мова є динамічною системою, що постійно розвивається і адаптується до комунікативних потреб своїх носіїв. Рушійною силою цього процесу виступає універсальна тенденція мови до спрощення, економії мовленнєвих зусиль. Це пояснюється тим, що простіші та лаконічніші мовні форми сприяють ефективнішому та оперативнішому обміну інформацією, що є надзвичайно важливим фактором у сучасному світі. Тенденція до спрощення не оминула й німецьку мову. Попри її тривалу й відносно стабільну граматичну традицію, наразі у німецькій мові спостерігаються помітні зміни на користь аналітичних та комунікативно зручніших структур.

Одним з найпомітніших і найбільш дискусійних проявів цього процесу є функціональна редукція родового відмінка (*Genitiv*), який упродовж останніх десятиліть поступово звужує сферу свого вживання, особливо в усному мовленні. Це питання вивчається зокрема у працях К. Пітнер, Г. ван дер Ельст, Б. Зік та ін. Воно становить науковий інтерес, оскільки демонструє не лише граматичні зрушення, але й відображає соціальні, когнітивні та комунікативні вектори розвитку німецької мови. Метою цієї публікації є з'ясування особливостей редукції родового відмінка в сучасній німецькій мові.

Родовий відмінок вирізняється серед інших тим, що він відображається безпосередньо на слові, тобто виражається синтетично. Інші ж відмінки можна розпізнати тільки за допомогою означеного

артикля. Виключення становлять іменники жіночого роду та чоловічого, що входять до групи n-Deklination, однак, загалом, виправданим є твердження, що родовий відмінок є найвиразнішим морфологічним маркером. Імовірно, саме ця морфологічна «громіздкість» сприяє поступовому скороченню його вживання (Eleonore, 2020).

Найбільше тиску родовий відмінок зазнає від конструкцій з давальним відмінком, особливо в контексті керування дієслів та прийменників. Кількість дієслів, що керують родовим відмінком, помітно скорочується. Якщо в середньовісній німецькій мові налічувалося близько 260 таких дієслів, то сьогодні їх залишилося лише близько 56. Таке керування є типовим для дієслів юридичної сфери, наприклад, *verdächtigen, bezichtigen, anklagen, beschuldigen, überführen, zeihen*. Відносно стабільність зберігають також такі дієслова, як *sich bemächtigen, sich bedienen, sich begeben, bedürfen, berauben* тощо. Водночас інші дієслова цієї групи дедалі частіше замінюють родовий відмінок давальним або прийменниковими конструкціями (*sich seiner Kindheit erinnern* → *sich an seine Kindheit erinnern*) (Pittner, 2014: 2-3).

Поряд із поступовим скороченням вживання родового відмінка при дієсловах, його позиції залишаються відносно стабільними у прийменникових конструкціях, хоча й тут спостерігається варіативність. Традиційно Genitiv функціонує після так званих вторинних прийменників, які походять від інших частин мови (*kraft, infolge, aufgrund* тощо). На відміну від первинних прийменників, що керують переважно давальним або знахідним відмінком, вторинні традиційно вимагають родового. Ці прийменники, уживані переважно у формальному контексті, сприяли закріпленню за родовим відмінком статусу офіційної, книжкової норми. Водночас у сучасному мовленні простежуються коливання, зокрема у вживанні прийменника *wegen*, який, будучи частотним у розмовному реєстрі, демонструє тенденцію до переходу від родового до давального

(*wegen dem*), що радше сприймається як природний етап мовного розвитку, а не як помилка (Pittner, 2014: 3-4; Eleonore, 2020).

Навіть сучасні граматики німецької мови допускають уживання давального відмінка після *wegen* у певних контекстах. Зокрема, це стосується так званих «неозначених» іменників, тобто тих, що вживаються без артикля або атрибутів: *Wegen Umbau geschlossen* – така форма вважається нормативно прийнятною і не потребує заміни на *wegen Umbaus*. Однак якщо іменник має артикль або означення, вживання родового відмінка залишається граматично рекомендованим: *wegen des Umbaus*, *wegen kompletten Umbaus* (Sick, 2004: 12).

Отже, редукція родового відмінка в німецькій мові не є проявом деградації чи занепаду граматичної системи, а відображає закономірний процес її функційно-комунікативної оптимізації. Мовна система, реагуючи на потреби мовців, прагне до спрощення синтаксичних структур і зменшення морфологічної варіативності, що зумовлено як когнітивними (економія зусиль), так і соціолінгвістичними чинниками (прагнення до зрозумілості, стандартизації та комунікативної ефективності).

Родовий відмінок, втрачаючи частину своїх синтаксичних функцій, водночас набуває нових стилістичних і прагматичних значень. У сучасному мовленні він усе більше маркує офіційність, формальність, точність. Таким чином, Genitiv поступово переходить із категорії загальноновживаних граматичних форм у розряд соціально маркованих одиниць, що виконують стилістичну функцію. Зникнення складних флексій компенсується розвитком прийменникових конструкцій і більш чіткою фіксацією порядку слів.

З наукової перспективи редукція родового відмінка має подвійний вимір:

- 1) структурно-граматичний – пов'язаний із перерозподілом функцій між відмінками;

2) соціокультурний – відображає динаміку мовної норми, вплив освітніх, медійних і регіональних факторів.

У цьому сенсі редукцію родового відмінка слід розглядати не як втрату, а як мовну адаптацію, що забезпечує гнучкість граматичної системи та її відповідність сучасним комунікативним умовам.

Список використаних джерел

1. Eleonore. (2020, May 19). *Stirbt der Genitiv? Und wäre das schlimm?* Der Zwiebel Blog. Retrieved from <https://derzwiebel.wordpress.com/2020/05/19/stirbt-der-genitiv-und-waere-das-schlimm/>
2. Pittner, K. (2014). Ist der Dativ dem Genitiv sein Tod? – Funktionen und Konkurrenzformen von Genitiv-NPs im heutigen Deutsch. In C. Reuter & A.-K. Schliep (Eds.), *Linguistische und sprachdidaktische Aspekte germanistischer Forschung Chinesisch-Deutsch* (pp. 41–56). Frankfurt am Main: Lang.
3. Sick, B. (2004). *Der Dativ ist dem Genitiv sein Tod* (9th ed.). Köln: Verlag Kiepenheuer & Witsch.